

Dar spotkania Boga. Nowa seria podręczników do nauki religii pod redakcją dr hab. Elżbiety Osewskiej i ks. prof. PAT dra hab. Józefa Stali, Wydawnictwo „Biblos”, Tarnów.

Prezentacja i omówienie pakietu edukacyjnego do klasy IV szkoły podstawowej „Bóg mnie woła”.

Podjmując próbę stworzenia swoistego rankingu zagadnień katechetycznych, które od lat cieszą się niesłabnącym zainteresowaniem, należałoby wskazać problematykę podręczników do nauki religii oraz związanych z nimi wszelkich materiałów i pomocy dydaktycznych. Z perspektywy kilkunastu lat wyraźnie dostrzegamy, że powrót katechezy do polskiej szkoły stał się inspiracją do podjęcia prac nad stworzeniem nowego – optymalnego podręcznika do nauki religii. Podręcznika, który uwzględniając uzasadnione oczekiwania środowiska katechetów, będzie jednocześnie tzw. podręcznikiem przyjaznym dla ucznia. W powyższej kwestii obserwujemy całkowitą zgodność wśród katechetyków, nauczycieli religii, licznych wydawnictw oraz innych podmiotów odpowiedzialnych za kształt polskiej katechezy. Wspomniana zgodność kończy się jednak wraz z podjęciem dyskusji dotyczącej szczegółowych zagadnień związanych z podręcznikiem, poczynając od kwestii fundamentalnych, dotyczących jego funkcji w procesie dydaktycznym, aż po kwestie praktyczne (nie mniej istotne) dotyczące jego ostatecznej ceny¹.

Można postawić pytanie, jaki zatem powinien być ów idealny „podręcznik marzeń”? Dokumenty katechetyczne podają tutaj wyraźne wskazania.

Dyrektorium ogólne o katechizacji, omawiając konieczność opracowania pomocy dydaktycznych, zwraca uwagę na konkretne wartości, jakimi powinny cechować się podręczniki. Narzędzia katechetyczne powinny być związane z życiem tych ludzi, dla których są przeznaczone i których wewnętrzne troski i nadzieje powinny zostać bezpośrednio uwzględnione, powinny używać języka zrozumiałego dla współczesnych ludzi oraz dążyć do poruszenia swoich czytelników, aby zrodziło się w nich pełniejsze poznanie tajemnic Chrystusowych, z którego płynie pełne nawrócenie, a potem życie bardziej zgodne z wolą Bożą (por. CT 49)².

*Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*³, podając wytyczne do nauczania religii, dokonuje ogólnej charakterystyki jej adresatów, opierając się na przyjętych w szkolnictwie etapach edukacyjnych. Jest to szczególnie istotne, gdyż wszyscy katecheci, a zwłaszcza autorzy pomocy dydaktycz-

¹ Zob. R. Buchta, „Podręczniki do religii – sens czy bezsens?”. *Sprawozdanie z sympozjum katechetycznego zorganizowanego na Uniwersytecie Opolskim 25 kwietnia 2009 r.*, „Katecheta” 53,6 (2009), s. 67–71.

² Por. Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, Poznań 1988, s. 231.

³ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2001.

nych, powinni brać pod uwagę specyficzne potrzeby psychiczne, emocjonalne i intelektualne poszczególnych grup dzieci i młodzieży.

Uwzględniając powyższe wskazania, środowisko polskich katechetów opracowało już kilka serii podręczników do nauki religii⁴. Wspomniane prace trwają jednak nadal. Kolejna próba nowego ujęcia *Programu nauczania religii* Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski („zielony”) podjęta została w serii podręczników powstających pod redakcją dr hab. Elżbiety Osewskiej i ks. prof. PAT dra hab. Józefa Stali *Dar spotkania Boga*, przygotowywanych przez ogólnopolski zespół autorów. Pierwsze wydanie materiałów przeznaczonych dla klasy IV szkoły podstawowej ukazało się w 2007 roku, dla klasy V w 2008 roku, a dla klasy VI w 2009 roku, nakładem tarnowskiego Wydawnictwa „Biblos”⁵.

W ramach niniejszego opracowania dokonamy prezentacji serii *Dar spotkania Boga* na przykładzie pakietu edukacyjnego dla klasy IV szkoły podstawowej. Mając na względzie formację chrześcijańską uczniów klas IV, przygotowano zgodny z programem nauczania (nr AZ-2-01/1) pakiet edukacyjny „Bóg mnie woła” (nr AZ-21-01/1-9), zawierający *Przewodnik metodyczny* wraz z *Teczką środków dydaktycznych*; *Podręcznik*; *Zeszyt ucznia* oraz płytę CD.

W układzie treści nauczania religii dzieci w klasach IV–VI jako przewodnie przyjęto zagadnienie „Dar spotkania Boga”, kładąc nacisk na poznanie przez ucznia Boga objawiającego się w historii zbawienia, na spotkanie i trwałą z Nim relację. Uwzględniono podział na trzy grupy wiekowe: klasa IV – „Bóg mnie woła”, klasa V – „Bóg mnie kocha”, klasa VI – „Bóg mnie przemienia”. Zgodnie z założeniami *Programu nauczania religii*, materiał kształcenia zaproponowany w klasie IV wprowadza ucznia w historię zbawienia Starego Testamentu. Katechezy okolicznościowe, związane z przeżywaniem roku liturgicznego, zostały przygotowane i wydane jako osobny pakiet do zastosowania w klasach IV–VI: „Rok liturgiczny w katechezie”, co ułatwia katechecie podejmowanie zagadnień związanych z rokiem liturgicznym stosownie do danego okresu.

Treści kształcenia przekazywane w toku procesów katechetycznych powiązane zostały z wyznaczonymi celami. Nadrzędnym celem katechezy w klasie IV jest prowadzenie ucznia do autentycznego spotkania z Bogiem, który objawia się w historii zbawienia. Jednocześnie należy uwzględnić tutaj specyficzne cechy rozwoju fizycznego, psychicznego i religijnego ucznia.

Omawiany pakiet edukacyjny ma na celu rozwijanie umiejętności ponadprzedmiotowych ucznia, takich jak: czytanie, pisanie, rozumienie, planowanie, organi-

⁴ Szczegółowe informacje dostępne są na stronie internetowej Komisji Wychowania Katolickiego KEP. Zob. www.katecheza.episkopat.pl/.

⁵ Wydane zostały już także materiały do serii: „Dar Jezusa” dla klas I–III szkoły podstawowej. Dla klasy I „Jesteśmy rodziną Jezusa” (Tarnów 2008), dla klasy II „Jezus nas kocha” (Tarnów 2009), zaś kolejna, przeznaczona dla klasy III „Jezus przychodzi do nas we Mszy Świętej”, ukaże się w 2010 roku.

zowanie i ocenianie własnego uczenia się, sprawne posługiwanie się komputerem, poszukiwanie informacji, zastosowanie zdobytej wiedzy w praktyce, skuteczne komunikowanie się oraz rozwiązywanie problemów w sposób twórczy. Powyższe umiejętności ucznia odgrywają znaczącą rolę w procesie uczenia się w szkole, samokształcenia oraz realizacji przyszłych celów zawodowych i społecznych.

Każdy moduł posiada ogólne cele katechetyczne (ukierunkowane na proces nauczania, wychowania i wtajemniczenia), które zostały doprecyzowane w poszczególnych jednostkach metodycznych. Każda jednostka zawiera wymagania programowe zarówno na poziomie podstawowym, jak i ponadpodstawowym, co znaczenie ułatwia katechecie tworzenie przedmiotowego systemu oceniania. Dodatkowo przygotowane zostały narzędzia pomiaru osiągnięć ucznia oraz plan dydaktyczny w zakresie klasy IV szkoły podstawowej.

Przewodnik metodyczny został przygotowany z myślą o wszystkich katechetach, zarówno tych rozpoczynających pracę, jak i bardziej doświadczonych. Intencją autorów było, aby harmonijnie połączył on w sobie bogate doświadczenia katechetów, doradców metodycznych i poszukiwania współczesnych katechetyków. Przygotowane tu szczegółowe scenariusze katechezy powinny zostać nie tyle literalnie odtworzone, co stać się pomocą w samodzielnym zaprojektowaniu jednostki metodycznej. Poszczególne elementy katechezy zostały tak opracowane, aby katecheta, uwzględniając możliwości własne, uczniów oraz bazy dydaktycznej, mógł wybierać, modyfikować, zastępować czy też opuszczać niektóre zaproponowane elementy. Może to mieć miejsce np. w wypadku, gdy pracuje z uczniami mniej zdolnymi, niepełnosprawnymi czy też sprawiającymi trudności wychowawcze. Przewodnik pozwala uwzględnić uwarunkowania religijne i społeczno-kulturalne danego regionu Polski, poprzez wprowadzenie znanych tam pieśni i piosenek religijnych, miejsc kultu, modlitw oraz wszelkich lokalnych akcentów religijnych. Każda jednostka metodyczna została przygotowana na 45 minut i zawiera zasadniczo następujące części: wprowadzenie, aktywizacja, refleksja, realizacja i zakończenie. Przewidziano jednocześnie, iż w zależności od celów i treści jednostki metodycznej, poszczególne „środkowe” części (aktywizacja, refleksja i realizacja) mogą się powtarzać, a czasem nie wystąpić. Struktura jednostki metodycznej uwzględnia aktywny udział uczniów oraz ich współpracę z katechetą. Dlatego też duży nacisk położono na wszechstronne zaangażowanie i rozwój katechizowanych. Do zalet *Przewodnika metodycznego* można zaliczyć:

- jasny podział treści;
- ten sam motyw dzielący rozdziały (w przewodniku, w podręczniku i w zeszytacie ucznia);
- szczegółowo opracowane scenariusze (z odpowiednim objaśnieniem każdego elementu), a nie tylko plan katechezy;
- czytelną strukturę jednostki (wprowadzenie, aktywizacja, refleksja, realizacja, zakończenie);
- opis czynności nauczyciela i ucznia;

- różnorodność metod i technik, które zostały dokładnie opisane i wyjaśnione;
- wielość propozycji metodycznych, umożliwiających łatwiejsze dokonanie modyfikacji jednostki;
- plan dydaktyczny i wymagania programowe: podstawowe i ponadpodstawowe;
- sprawdziany semestralny i końcowy;
- interesującą pracę domową, przeznaczoną dla uczniów zarówno mniej, jak i bardziej zdolnych;
- bibliografię zawierającą pozycje pomocne w przygotowaniu się do nauczania religii w klasie IV szkoły podstawowej;
- umiejętność łączenia wiary z życiem.

Wiadomo, że realizację procesu dydaktycznego znacznie ułatwiają właściwie dobrane i umiejętnie wkomponowane w proces katechetyczny środki dydaktyczne. Dlatego też przygotowana została *Teczka środków dydaktycznych* (wydruki i płyta CD) zawierająca: karty, układanki wyrazowe, tzw. rozdawajki, czyli elementy do rozdania dzieciom, materiał kształcenia dla grup, nakładki na plansze. Zaproponowane środki dydaktyczne powinny być wykorzystywane przez katechetę w sposób twórczy. W zamyśle autorów stanowią one bazę do tworzenia własnych materiałów i realizacji własnych pomysłów, dla ubogacenia całości procesu katechetycznego. Jako niewątpliwie zalety *Teczki środków dydaktycznych* wskazać należy:

- dwie wersje materiałów: płytka (do szybkiego wydruku) oraz przygotowane „wydruki” dla tych, którzy chcą mieć gotowy materiał;
- dobrą kontrastowość materiałów, co ułatwia ich kserowanie dla uczniów;
- gotowe materiały dla katechezy, co stanowi dużą pomoc dla mniej twórczych czy bardziej obciążonych dydaktycznie katechetów.

Podręcznik dla ucznia został przygotowany w taki sposób, że zazwyczaj każda jednostka znajduje się na dwóch sąsiadujących stronach i zawiera: temat, tekst biblijny, słowa kluczowe, refleksję i celebrację, sytuację egzystencjalną, ciekawostki oraz propozycje lektur i stron internetowych. Poszczególne elementy wskazane są przez odpowiednie ikonki, których znaczenie wyjaśnione zostało w podręczniku. Ciekawym pomysłem ze strony autorów jest wprowadzenie „głównych bohaterów” podręcznika – Zuzi i Piotrka, którzy towarzyszą dzieciom od I klasy szkoły podstawowej, dorastając niejako wraz z nimi, i przeżywają adekwatne dla wieku problemy i poszukiwania w wierze. *Podręcznik ucznia* pozwala na jego podwójne wykorzystanie: w trakcie procesu katechetycznego realizowanego w szkole, jak również podczas samodzielnej pracy w domu, co umożliwia też większe zainteresowanie ze strony rodziców oraz współpracę z nimi. Na końcu podręcznika umieszczono *Pieśni i piosenki zawarte w katechezach* oraz *Katechizm*, jako bezpośrednią pomoc do katechezy. Treści katechizmowych nie należy traktować jako obowiązkowego materiału do zapamiętania przez uczniów klasy IV, lecz jako pomoc dla przypomnienia i powtórzenia przez dzieci i rodziców. Zdaniem katechetów pracujących już z pomocą podręcznika, do jego zalet należy zaliczyć:

- „ikoniczny” przekaz dostosowany do percepcji współczesnego dziecka;
- atrakcyjne, kolorowe ilustracje biblijne (zachowane zostały realia biblijne, ale dostosowane do odbiorców);
- wyraźnie zaznaczony tekst biblijny – pisany na zwoju;
- słowa kluczowe;
- ciekawostki z różnych dziedzin „przynoszone” przez psa Pysia (wiele dzieci ma swoje ulubione zwierzę);
- zaproszenie ucznia do ciekawych poszukiwań nowej wiedzy (wskazane książki i strony internetowe);
- odniesienie do technologii informacyjnych;
- jednostki podsumowujące rozdział, przygotowane jako forma samooceny wiedzy i umiejętności;
- mapy i diagramy;
- przystępny język przekazu treści;
- sprawdzenie materiału w szkołach przez wielu katechetów i uczniów;
- zróżnicowany zespół autorów (katechetycy, konsultanci, katecheci).

Nową propozycją dydaktyczną jest połączenie w *Zeszycie ucznia* trzech zazwyczaj odrębnych części: zeszytu do samodzielnej pracy (do prowadzenia notatek), zeszytu ćwiczeń, i kart samooceny związanych z przeżywaniem roku liturgicznego. Dzięki wspomnianemu połączeniu uczeń będzie prowadził tylko jeden zeszyt. Warto zaznaczyć, że niektóre ćwiczenia przewidziane zostały tylko dla uczniów chętnych lub zdolnych. Do zalet *Zeszytu ucznia* należy zaliczyć:

- ciekawe i zróżnicowane ćwiczenia;
- wzmocnienie motywacji uczniów poprzez wprowadzenie kart samooceny;
- atrakcyjność i zróżnicowanie form pracy z zeszytem.

Nowa seria podręczników *Dar spotkania Boga*, powstająca pod kierunkiem dr hab. Elżbiety Osewskiej i ks. prof. PAT dr. hab. Józefa Stali, łączy w sobie wieloletnie, bogate doświadczenia katechetów świadomych uwarunkowań polskiej katechezy, z najnowszymi osiągnięciami współczesnej dydaktyki, metodyki katechezy oraz technik medialnych. W ten sposób staje się ona nie tylko cennym ubogaceniem dotychczasowych wysiłków całego środowiska osób zatroskanych o kształt i formę katechezy, ale przede wszystkim konkretną propozycją, której zauważenie i praktyczne zastosowywanie może stać się przyczynkiem dla większej owocności prowadzonej katechezy. Dziękując redaktorom, licznemu gronu autorów oraz wydawnictwu „Biblos” za trud podjęty w trosce o adekwatność formy słowa Bożego kierowanego do dzieci, można żywić uzasadnioną nadzieję, że przyniesie ono stosowny plon.

Ks. Roman Buchta